

AQAL III

- Axmed Nuur** Waxa waaye hora Daahir Afqarshe waad salaaman tahay weli waxaan ku leeyahay madhawe ee waan kuu jeednaa xeeradii labadii is-lahay aan weli aad inoo furfureeyso - furfur.
- Aw Daahir** Xeeradii furfuray, luqmadii waa anigaa qaybiyay nin walba beleed baan waxoogaa yar ugu riday, haddii laba faadhaal wax ka badan yahayna malqacad yar ee goonida ah buu wax ku cunayaa, haddii kaleeto halkasu ku ridan hayaa bidixda ah isha waa reer intiisa yar oo markasaa saas wax u cunayaa. Waxaa oo dhan ku noqon maayaan xeerada. Xeerada malqacad ee aan marka hore ku qaybiyay oo qudh ah uunbaa ku jirta ee wax kale ee tobanaya ileen waa xeeree iyada hora saasay ku soconaysaa. Waxaa yimid geedkii la oran jiray dabaqa ee wax lagu daboolayay, geedkaas sida qaalibka ah haddii caw laga sameeyo waa iska calaa shaashuusha ma wanaagsana: geedkaa waxaa u kheyrsan geed la yiraahdo Hig oo laan bixiya cawsna ah dhudiisaan laga sameeyaa dabaqa. Dabaqoodhan haddaad aragto lexlaantiisu waa sariiq, markaasaa dabadeed ringi kala jaad ah la geliyaa. Markaasuu wuxuu noqon haya keed aan waliqiiba dhaqaaqay oo kensi ah. Dabaqu saasuu ka sameeysan yahay iyo masafka tan wax lagu haadinayo cawda ah ee lagaga shaqeeyaa badarka iyadu waa gooni. Masafta xariirta ah ee xeera adarida sidaa looga afgembiyo, xeera adarida Galbeed oo dhami aqalka waxaa lagu sharraxaa xeera adari markaas wuxuu leeyahay masaf iyo dabag iyo xeerada seddaxdaasaa la isugu afgembiyaa (aan oo waa baquligii yaraayo oo saxanka kan oo makhaayadda wax lagaga cuno buu u eyahay) markaasaa dabadeed waa xeera adari weeyin oo markaasaa aqalka gidaarkiisa dhinaca la isugu qabanayaa iyagu sharraxaadooda waa taa adari iyo (...) markaasaa nooc-noocaas bay u soconayaan. Dabaqaasu sariigaas baa laga sameeyaa. Marka gabadhii la oran jiray Qaran ee hasha lagu maaliyay waakiradda noqotay ninkeeddii diiday cadan joogta iyada oo sariigaa tolonayso madax bandiilkaasna haysada soo tii ku heestay soo ma aha muraayadatan waaweeyni gurigana uu cidla yahay markaasay kurdadii iska bixisay, quruxdeedii uunba cajabisay soo tii halkaa isaga dhufatay xalusta ah dabadeedna is dooxday dabadeedna waa tii isbetalkii la geeyay waa tii markii dambe ladnaatay waa taa la kala dhacay, waa taa waxaad aragtay oo gabay ah laga tiriyay: markaa bahalkaa uu baay gacanta ku haysay ee cajabtay (dabaq bay ku heysay). Marka waxaasoo oo dhami ay dhaceen markaad aalada tani midba meel buu ka yimid, mid walibana meel buu ku haboon yahay dabadeed waa noocaa waana tollimada cawda iyo sariiga iyo wax ka yimidoo gunnadda tan iyo kuwaas uubaa u aabba ah.
- Axmed Nuur** Hora Daahirow si fiican baad noogu fasirtay oo aad sharax wanaagsan baad ka bixisay. Halbaa anigu laakiin waxooga kaaga soo horjeedaa, hal eray. Labadii erey oo midkii ahaa Xaarín iyo Sati ama Masaf.

Erayga kan ee xaalinka la yiraaho ee anigu waxaan u aqaanaa si kale; xaalinku wuxuu la mid yahay waxa kan ee la yiraahdo masalta isaga waxaa lagu haadiyaa, waxbaa lagu shubtaa, badarka lagu haadiya ee geedka la yiraaho ee gocosada ayaa lagu haadiyaa goonkaa lagu haadiyaa, waxaa lagu haadiyaa waxyaalahaa oo dhan, wixii lagu shubanayo wuxuu la mid yahay sida masalta oo kaleeto weeye oo horta anigu saasaan u qabaa. Laakin bal waxaana kala guraya ninkii odayga ahaayo halka kan ahaayo ee Fiqi Buraale ahaa oo alaabtaa ku shaqeyn jirayaaba fadhiya mahaynu ka doodii.

Aw Daahir Anigu waxaa ku sheegay dabadeed sijaayadda yaree lagu tukado miyaa ku sheegay? Dee waan ka noqday.

Fiqi Buraale Horta hadalkas oo Aw Daahir yiri waan la qabaa, hase ahaatee waxaan u noqonhayaa waxaa gabadhatan la soo sharraxay ee bulshaanta loo xiray ee dahabta loo xiray ee dharka loo soo xiray ee muriyadda iyo laadka iyo jijimada iyo haddii Alla idmayo maxaan kuu sheegaa macawista subaacyaddana ee boqorka laga soo laadlaadiyay ama daryna muska laga soo laadlaadiyay. Horta marku gabadhaasu waa la isu digaayoo waxaa la yiraahdaa gabadhii hebla yaa reerkoodii toddaba xeeley. Xeradda waa la isu diyaar gareeyaa, laba nooc baa la isugu diyaar gareeyaa, inay gudubto oo ninka qaba qabadhaas gabar ay walaala yihii loo gudbiyo xeradaba la is dhaafiyoo oo aan la taaban, iyo in la yiraahdaa xeradii baa caawa la furayaa. Ragga ayaa la isugu teerayaa. Meeshaasi riwaayad iyo maad baa taalla. Horta halkaa gabar baa joogta, gabdha kalena waa ag taagan yihiin. Gabadhaasu ulna way haysata sideedaba. Muxuu ahaa biyana halkasay u buxaanoo galaas iyo madiibad weyee biyo ay ka buuxaan baa halkaa yaalla. Markaasaa la oran hayaa ulbay soo ugu xuglinaysaa Axmed Nuur. Marka usha lagu taabtay maxay u danleedahay? Waa inuu u yimaadaa gabadhaa jalqan. Gabadhaa jalqanna waxaa laga sameeyey; sida Aw Daahir u sheegay: waa fujaan weeyn; fujaanka weeyn laba Sati buu leeyahay oo aleeleeysan oo quruxdiisa aad yaabta. Dharkii haween qaadan jirayna dushaa laga saaro oo loo xiray oo loogu labbisay sidii gabadhii oo kale ayaa loogu labbisay maca gacan baa loo yeelayaa ma garaneysa hagoogtii bay saas u haysataa oo biin ku taaganyahay bay saa u haysataa. Marka haddii ninkaas la arko inuu meel ka dhacayo galaas biya ahna uu cabbayaa; ulna waa lagu dhufani waana lagu ooriniyaa sacab baa lagu dhufan: soo garan meeysid. Midkaley gabadhii ul ku dhufaneysaa. Horta saasaa bahalkii ku dhamaanayaa waana xeedhaa la yiraahdaayoo waxaa leh Galbeed iyo xeebta Nugaal waa jarribaad, mixno qosalna looga dan leeyahay xigmadina ku jирто ee jarribaad iyo aqoona loogu danleeyahay halkasna isla mar ahaantaa xeerada la furay gabadhii keentay xoola badan baa la dhigayaa meeshaa oo ku noqonaya gabadhii keentay alaabtaa. Intas haddii aan ka baxo satiyadaas waxay ku isticmaalaan wixii la satiyeeyan oo sati waxaa loo yaqaan kaa hoose iyo kaa sare.

Axmed Nuur Xaarinkuna?

Fiqi Buraale	Xaarin waa laba nooc. Mid waa xaarin oo wax weeye ka wax lagu hufgo ama Gocosa halagu hugfo, ama Goon halagu hufgo ama haddii Eebbe idamahayo Yicib halagu hufgo ama Massaggo halagu hufgo.
Axmed Nuur	Oo masuftuu u eg yahay?
Fiqi Buraale	Haa, masuftuu u egyahay kaa waa goonidaa oo waa kaa adag.
Axmed Nuur	Waxaa ku timid wax sifaayadda u eg oo isagana masaf la yiraahdo oo guriga la suro taas marka maxay u danleedahay?
Fiqi Buraale	Gogol wanaagsan baa la fadhidaa soor baa la keenayaa, marka hore suxuuntii waaweyneed ee lagu soo qaaday yaa dhexda loo saaraya fujaankii waa kaas oo xataa iyada hostaasaa laga soo gelinaya markaasa laba sidde la soo qabanayaa, gogoshii baa la fadhiyaa wixiiyoo is wato ayaa hoosta laga xajinaya waxa markaas dusha ka saarana ma xeeladii ka saaran. Maxaa looga jeeday marka? Gogosha hoose in ay wax soor ah ku dhicin.
Axmed Nuur	Oo laakiin adaa ku watee, waxaanu annagu u naqaan Masarafad.
Fiqi Buraale	Masarafadda (...) bay noqonaysaa, midna labadii magac baa iisu eg mooyee midna waa kaase soorta in ay wasaakhdeeda alaabtii taabata looga dhowraayaa midna waa ka wax lagu haadinayo.
Axmed Nuur	Marna waxaa la yiraahaa xaarin baa la yiraahaa. Xaarin iyo Masaf iyo Masarafad baa la yiraahaa!
Fiqi Buraale	Alley lehe waa saa aad ugu dhawaaqday labadii si kastaba haloogu dhawaaqee midna waa kaa wax lagu haadiyaa mid waa kaa lagu ilaaaliya soorta ka dhacaysa marka la cunaya si aysan gogosha u taaban; marka la soo qaadana dabeyl iyo wax siiga ah iyo in ay taabtaan soorta loo diidayaa. Maxaad kalood i weeydiisay?
Axmed Nuur	Waxaan ku weeydiiyay labadaasan ku weeydinayey kaa magaciisa la yiraaho Cabdi baan weeydinayaa. Cabdiyoow masaf iyo xaarin iyo masarafad iyo ...
Cabdi	Horta masarafadda waa caw oo anigu wax la igaga ilbaxsan. Laakin masarafadda dersumadeeda la qurxiyay ee aan horay dib loo farsameeynee la ballaariyay waan arkay oo casumado iyo in waxaa lagu dhigo waan arkay (oo xaalinka oo kale ah). Haa masarafadna waa u arkay muddaas. Dabaquna waa kan berigii hore ee adduunku wanaagsanaa timirta iyo lagu ridan jirayoo waa kaa sariigga laga sameeyaa oo la qurxiyaa. Masaftuna waa tan wax lagu haadiyaa caadiga aanu ku isticmaalno. Xeeradiina meel baan anigu ka kordhinaya. Xeeradu waa kala laba mid waa tii Daahir sheegay. Midna waxaa sheegay ee meelna ka taabtay meelna aan ka taaban Faqi

Buraale tan aan sheegay waa taa la isku jirnibaadinoo reer baadiyaan ahoo sheegadeediyi Fiqi Buraale sheegeenoo ma aqaano. Laakiin ee waxaan sheegayaa Fiqi Buraalow taa la gudbinaayo ee ninkii kale ee naagta gabay loo gudbinayo waa shuqul miyi taa cilmigeeda anaa wata.

Axmed Nuur Soo daa.

Cabdi Kaa ninkan haddii ay gabadhu walaala yihii. Naagtii baa dhibaad doonatay todoba carruur ah ha yeelato siddeed ha yeelato laba ha yeelato, reerkii bay dhibaad u doonatay wixii la soo siiyay baa xeeradaa ku jirta. Waxay u badan tahay badiba maddiibaddan, mar cad baa lagu gaarayaa markaasaa halkaa sariita iyo ilkada u dhaxaysaa u dhigaayo, sida dhiilashii iyo soo ma aad arag. Satiyana waa leeyahay, waa la keenaya markaa waxaa suuroowda sida qaalabka oo gabadh ama ilma adeer yihii ama walaashiina hadday jирто uu u gudbiyaa iyadu waa taasoo waa tan reer baadiyaha. Dee tan kalena odayaasha iiga cilmi roono waa tii Fiqi Buraale iyo sheegeen.

Axmed Nuur Weli waxaa ka dhiman alaab baa ku maqan meeshatan.

Aw Daahir Meeshatan waxaynu markii hore nidhi Masarafad iyo Sibraar iyo Xaarinti oo Dabaq inta oo dhami markaynaan haysanin diyaafadda rabarka kan la hoos dhigayo ee hadhowdo la isku laabayo waxaan asal u lahaan jirnay illay waba wax bay baddalayaane waa waynaanu ogaanaa kuwaas oo aan waxba noqonay oo hadhowda isaga oo wada caw ah unbaa la laalayaa dabadeed raggii isaga gogoshiisii xarrinta ahayd fadhiya ayunbaa soortii ila qaadayaa. Horta cilmigaas ayuu u leheenoo markaa baynu dadka Soomaalidu dad ilbax ah ahaa yay ku tuseeyso "Raat" marka miyiga la joogo reerka miyi iyo magaalaba yaqaan sibraarkaa ariga la qalay ee baruurta leh baa lagu guraayoo waa la leeyahay hilibka dabadeed markii meel huur ah lagu rido waa qurmayaaye kaasaa dabadeed, hilibkii shiilan walaha oo aan waxba noqonay oo sibraarkaa nacaaw qaadanaya waa wax cilmiyaa. Timirti baa lagu soo ridayaa oo dabadeed subagii baa halkaan la soo dhigayaa oo dabadeed ama ku jira fujaankii oo timirtiina markaasaa dabaqa lagu soo gurayaa dabadeedna xooluhu mid waliba meeshaa gooni ah ayaay is leeyihiin. Waxaynu u joognaa dabadeed magaalaaban joogna xeeraa lagu keenay, walaashaa baa joogta ina adeertaana waa joogtaa markaa sidaad yeeleeyso - ina adeerta ayaa loo gudbinaya waa foolxumo haddaad walaashaa siiso - waxaa ka fiican ina-adeerta in aad u gudbisaa waa xeer. Markaa tanuna xanaagi maysee walaalkeedaay jibsanaysa markaasaa dabadeed ina adeerkii iyaa loo gudbinaya markasay oranaysaa xeeradii ma la ii keenoo ina heblo (...) waxbaa ka jooga. Midda kale xeer bay leedahay luqmadda guriga ina adeer baad soo bariididay. Luqmaddii baa taal haddii lagu soo hor dhigo ceebta kaa raacda fujaan dari meeysid Nugaal oo luqmaddiina. Xeerkaasay waxaas ay leeyihiin nimankii gabadha dhedinteeda ahaa yaa la idinka yeerayaa la oranhayaa hebel baa loo

keenay xeedhe ee dee isugu soo habar wacda. Markaasaa dabadeed sidii loo goon lahaa iyo sidii loo cuni lahaa iyo sida ragga ragii isugu soo wada imaan lahaa waa kaa.

Axmed Nuur

Iga tag baan ku iri rag wa ragee, ragna waa raggii hore ee hadalna waa intuu yiri. Koow waxaan u gudbayaa inaad ila garan doontaan ma ogii anigu...

Aw Daahir

Allahay Alahe eregaa anigu aan kaga horreeyo, ballanka Ilaahay sidii hooyadeed lacagta iigu xisaabisay laba xeeraay ahaayeenow tobantun oo shilin bay igu tageen. Horta xeedha lafteed iyadaa la siiyay... Halkaa ilaayn lagu sameeyeynayaaye. Way dabar go'eeysaayoo dabadeed magaalada oo dhan waa lagu wareego wax amaana ah mooyee waxaa lagu helay dirqii. Markasay tidhi anigu mid quraafsaari maayo labadaa ayaay af saartay - timirta xaggee laga keenay - nus koosaraay ka keentay dabdadeed Berbera hilib xaggeed ka keenaysaa dabadeed xeera buuxiya. Wax Alla oo goodynaya ma jiro. Waxaa laga raadiyay Burco yaa hilibka laga soo gooyoo dabadeed dhowrunkun oo shilin oo jeer (...) ayaa halkaan la keenay. Waa laga udgonayo timirtaan lagu... dee balaayada ah ee halka kan lago goodynayana wax allaale wax goynayaana ma ay jiraan tobantun oo shilin way ka badatay labadii xeero; markaasaay tidhi intaan xeedha qudhageyn lahaa waa in aan labo is barbar dhigo degdeg. Taan iminka ku haan unbaa naaguhu ula jeedeene waa dhibtaa iyo guldarradaa iyo gacma quruunka; markaasaa midna loo gudbiyay gabadha midna reerkii dabadeed gurigeed lagu afgooyay.

Axmed Nuur

Waxaa u gudbayaa eray kaleeto oo ah ee Caymad. Eraygan caymadda la yiraahdo oo aad moodaa ereyga caymin la yiraahda in ay ka timi oo wuxuu sitaa caymadiisii hebla waxay sidataa caymadeedii. Caymadaasu waxay iigu muuqataa wax lagu shubto weeye waxay u egtahay waxa kan la yiraahdo abxadda ama jiraabka ama geedka la yiraahdo... ayey u egtahay ee aalaabana waxaa sida badan qaata caymadda nimankaan birta tumanaya alaabtaku gurta oo waa geed saas u dheero ama harag ka sameeysan oo qorya afka ku leh oo anigu saasay iigu muuqataa qoladaa reer Bariga ah dhulka reer Bariga aan ku soo arkay ee ay u yaqaaniin, marka ninka birta soofeeya cuddadeed ama caymadda ayuu dhahaa. Ee waxaan ku horrernaya Fiqi Buraale. Fiqi Buraalow adaa dal mar aad iyo aad u ahaydee dhul badan maraye mahaa geed kaas caymadda ah iyo ninkaas birta tuma iyo alaabtaa geedkaa lagu guro iyo... Maxad wada leedahay?

Fiqi Buraale

Horta caymaddaas marka af Soomaaligu aad u dhuuxno ninbaa wuxuu ka imaanaya magaalada ama miyi buu ka imaanaya oo meel kaluu tegayaa shaygu sitaa shey kastaba ha haadeene waa markaan af Soomaaligu macneyoo. Marka sheygaa baa qof caashaqayaa wuxuu oranaya Axmedow bil masal waxaad ka dhigtaa inaad bilaawo sidatid - ka dhig bilaawe caymadda adigu sidato haddii aad meel heblo tagtid hebelow ii keen caymaddaas waa la yiraahdaa. Laba nin oo gar isku

qabsatay waa la yiraahdaa caymaddaadu sidee bay u aheeyd. Shaarkeeygu saasuu ahaa hasheeydu saasay ahayd laba alif bay lahayd mar curad bay ahayd dhogorteedu saasay ahayd. Firka caynkaas bay ka soo jeeday: caymad saas waa la yihaahdaa. Nimanka aad hashu i tilmaameeyso geedka (...) yay yiraahdaan.

Axmed Nuur Kay ku ritaana...

Fiqi Buraale Bahalka ay ku ritaan wuxuu leeyahay laba af isagana waxay yiraahdaan Agab. Agabtaanu caymadna way yiraahdaan, maxay ku ritaan - bil matal Gabooyaa jira iyaga hargaan la yiraahdaa ee iyagu marriidka iyo isla sita fallaadha iyo qaansada iyo gabooyaha; qoladaasi waa gooni. Waxaa kala oo jira middaa iyaga Caymadda ay ula baxeen oo ku ritaan qabooyaha toolow waxay ku ritaan halkaas magaciisu waa iga khaldan yahay anigu magac kalaanba u iqiin hadda waan laqsanahay laakin bahalkaa unbay isugu keenayaan fallaarahay iyo kuwaa aan fallaadha ku jiriin laakiin keligood ahaan ah yaay ku ritaan. Waxay ku ritaan xargo, waxay ku ritaan bahalo cawshaan wax ku sameeyeen oo dabadeed wax ku dabaan - raggaas dabadeed waxay ku ritaan cudadda bahashaa la yiraahda oo samaradda ay yiraahdaan oo gaaban ayey ku ritaan - magac gooni ah bay leedahay aniga way iga khaldantahay magacaas wixii la oran jiray laakin waan xasuusan doonaa waloow Daahir aan u wareejiyo.

Aw Daahir Caymad anigu waxaan u aqaanaa ee war Ciisow waa adigan dhoofaya oo dabadeed magaala caynkaas ah... wanaagsan leh qabanayee waxaan raabaa dhan in aad ii keentid oo caymadaasoo kala ah. Ninkii Cawaale Gordan ahaa xalay baa loo soo dhacayoo gurigiisii waxba kama hayno taan. Alaabta taan oo uu tumaalka wax ku rito caymad anigu uma aqaan ee waxaan u aqaana buufimada gaar baan u aqaanaa. Bahasha kale ee cuddadiisa ku qaato samaradda iyo waxaan oo idil marka uu guuro wixii la oran jiray baa iga khaldan.

Axmed Nuur Samarad weeye anigu taa igu dhaaf.

Aw Daahir Taasaa igu yara khaldaneyd.

Axmed Nuur Horta geedka kan caymadda la yiraahdo waynu isla wada garanaynaa. Laakiin mar bay dambiid u noqotay ninka birta tuma geedkaa uu alaabta ku rita oo cuddadiisu dhan ku rido buu wuxuu yiraah aniga waa innaga deggen Bari oo nimankaan aad bay ugu badan yihii - marka wuxuu yiraahaa caymaddiisii oo waa caymistoo kale - macnaahaa waxaan moodayaa in uu ereyga ka yimid cayminta maxaa yeelay wuxuu ku ridaa samaradda oo wuxuu ku ridaa mismaarka oo wuxuu ku ridaa mudaca oo wuxuu ku ridaa maxaarka oo wuxuu ku ridaa midka ii afeey yiri alaabtiisa, mindiil oo qof hayoo u tumay marka iyadii baa wax caymisa. Marka caymaddaas kolay dheer weeye oo mar mar wuxuu ka sameeyaa: mar harag bay ka sameeysantahay oo afkaysaa u leedahayo hargaha saa u furfura oo buufurkii ma aha oo buufurkii

goonaa loo qaadaa laakiin iyada waa dambiiil weyn oo aan la qaadi karin oo rati iyo gooni ugu raraa. Marka caymaddu waxaan modayaa in ay ka timi caymin oo waxbay caymisaayoo alaabtaan yaryarka ah. Halkaas caymaddu ninkaasaa wata birta tunta oo alaabta saasay tahay gudihiiisu saa weyn weeye oo ugaarta la mid ah way ka geddisan tahay af dheer bay leedahay waa wax weyn oo aad u culus saasay dhahaan. Waa kow, aan ka baxno Duubati baynu geleeyna - horta Duunbatii waynu naqaana oo way fududahay waynu isla garaneeynaa laakin siday duubatidu tahay iyo intay u qeeybsanto, duubatidu waxaa laga sameeyo iyo waxay qaado iyo anfaceeda iyo wax kolba la duubay weeye bal duubatidaas noo micneeyo - waxaan ku hor marinayaan Daahir Afqarshe; Daahirow bal dhubantidaas macnaheeda sida loo sameeyo waxay qaado...

Aw Daahir

Duubati waxa weeye aqalka inta hooyada wanaagsani ay dooneeyso in ay si u dhaqaaleeyso weeye. Waana alaabta saariga la yiraahda weeye. Duubati waxaa loo yaqaanaa raraad iyo kebed iyo dermo iyo harag waxar waxaa la qiimeynayee raasumaalka dambe loo hayo yey yihii. Marka wixii baa kala kacayaan wax. Horta waa raan haddi xargo waxar tahay hargo waxar bey ka yimadeen haddii ay tahay weylaalis weela yaryarow la qalay bay ka yimaadeen oo dhoqortooda haddii ay aloon tahay waa maro iyo harag maqaleed dabadeedna la isku sameeyay oo maqashaasuna ay tahay... iyo mayrax miran markaasay tahay kebed madow oo diilina leh tahay. Cadahay haddii aanay marka caddaankaa markaan u jeedaa waa markay naqshadda lahayn ceeshaa la yiraahdaa kebedda caynkaasoo kala ah midna waxaa la yiraahaa Baraley labadaasay u kala kacaan midna Jecdanley naqshadaa la sii kala tilmamaaya.

Axmed Nuur

Aloolkii iyo kebaddii iyo derintii, derintii baa kuu dhiman.

Aw Daahir

Derintu ama waa isku dub ama waa dhaxaley iyadana haddee waa gogoshiyoo... islaanti gabar laga doonayay kaleysa waa in ay dermo haaysa ama lababa ayna sidaas bay u kala kacaan. Wixii kalena haddee wa raro dabadeed magacyadeed gooni ayaan u qadanaynaa.

Axmed Nuur

Waxaynu galnay oo anigu ku sii diirmi lahaa ereygaan duubatidu horta saad u macnaysay weeye. Intaanaan Fiqi Buraale gaarin. Waxyaalaha duubno oo dhan baa dubaati la yiraahdaa laakin sideeda qaaliba wax kale oo gooni looga isticmalo baa jira waxaan weydiin doona Fiqi Buraale. Dhegaweyne waxaan weeydinayaa wuxuu ratiga ayaa marka alaab la rarayo, waxaa la sameeyaa derin weyn baa la soo qaadaa ama waxaa la soo qaadayaa weyylaalish weeye ayaa la soo qaadayaa alaab baa lagu duubayaa. Alaabta lagu guray labadiisa dheeg baa la sarayaa. Labadaa dheeg baa duubatidu saa ratiga la reeryeeyo oo dhigihii la saaro ayaa laba duubaati saas dhinaca looga saarayaa marka waxa la yiri duubati taas maaha waa magac qura u ah ayaga oo wax kale la oran oo waxaa la yiraahdaa Duubati. Bal waxaan ku noqonayn Fiqi Buraale iyo Dhegaweyne oo ayaguna isku dhaafi

doono bal.

Fiqi Buraale

Horta wax kan Dubati la yiraahdaa haddii la macneeyo way fara badan yihii oo af Soomaaliga dhinacya badan bay u leexdaan. Hase ahaatee keeni rigliga ahay ee af Soomaaliga ahay sidaa Aw Daahir u sheegay yeeynu dubati u naqaanaa. Kuwaan aad sheegtay tiri waxba lagu duubataa waxaa loo dhowra sida ma aragtay dharka wanaagsan loo dhowro yaa labadaasi loo dhowraa maya alaab laguma guro waxa weeye anigu wax alaab lagu guraya ma aan arkin waxaan arkay mid sideed ka sameeysan waa jirtaa oo yareha adag oo iyadaas xashii laga dhugto waan arkay. Mid Jiraab laga dhigtay oo guryo laga dhigtayna waan arkay. Dhaxdooda alaab lagu guro waan arkay. Laakiin marka la yiraahdo harta-weeylaalis ama harta-waxarka ama harta-sagaarada ama harta-dabanugta oo ugaarta ka sameeysan waxaa loo dhowraa sidi xariiraahaaneed oo meesha ay ka joogto cawda dermala yiraahda ee cusub ay ayayuu ka joogaan. Waa dharka xoolaha-xariita lagu keydiyaa oo gogosha xaggeed raaxade loo sameeyaa oo mar waliba waa la qorraxeeyaa ama yay waxuu gaarin baa saa... *Duubati* marka af Soomaaliga waxaynu u isticmali jirnay dee anigu gefsanaana ma ogiyee sidaa Aw Daahir u sheegay baan u aqaanaa dubatidaa. Oo waxay ku jirta kuwaa la duubay oo la keydinaayo oo aanaan ka jabeyn lama dhawro saasaan duubatidu u aqaanaa.

Axmed Nuur

Waxaan ku weydiinayaa rati laba duubatiyood sida oo qura baan maanta arkay.

.

Fiqi Buraale

Waxaan oranaynaa ratigii laba duubatiyood qura sita waxaynu oranaynaa laba qura ayaa midba dhinac ka saaraan yaanu oranaynaa. Laba duubatiyood oo qura ayaa laba dheeg ka saaran.

.

Axmed Nuur

Dhegaweynow adigu maxaad ka oran lahayd?

.

Dhegaweyne

Horta duubatidu micnaheeda horta naagaha qaar baan duubatidu wada lahayn. Way ka murmeenoo waxay yiraahdeen awrka. Hadduusan duubati lahay u rarmi maayo, waxaa la doonayaa wax dhinacyadaa laga saaroo loo duubaa (ratiga) marka dhigihii meel ay qabtaan ma leh. Harta-weeylaalista iyo harta-waxar guradaa la saaraa ama madaha horaa lagu ridayaa ama madaha dambaa lagaga gudbaa gurada. Marka awrka hadduusan Duubati lahayn rarmi maayo si loo rarana lama yaqaano. Marka ay wax kale waayaan intay juuqaa oo qorya dheedheer oo xarga ka falkiyeen u sameeyaano luuq, luuq ay uga dhigaan ay labada dhinac ka saaraan sida cawda oo kale calaashaan ratigii rarmi maayo haddii uu duubati lahayn.

Axmed Nuur

Maanta dooda waxaa ka qayb geli doona Fiqi Buraale, Daahir

Afqarshe, Cali Mudiir, Dhega Weyne. Axmed Nuur oo qaybinaya. Maalin dhoweyd waxaynu joognay ereyga afaraad baynu joognay. Maanta waxaa ku bilaabi doonaa Qufad, Gunnad aan ugu horreeyo ninka la yiraaho Daahir Afqarshe. Daahirow Qufad, Gunnad labadaa erey noo faafaahi waxay Soomaalidu u taqaan waxa laga sameeyo waxay yihii.

Aw Daahir

Labadooda waxay nooga yimaadeen dhulka Carabta way kala weyn yihii; midna waxaa lagu ritaa alaabta weyn, midna waxaa lagu ritaa wixa udgoonka ah oo dumarku cadarkooda iyo dahabkooda iyo waxyaalaha uudugoon oo yaryar unbaa taana wax weyn ma aha. Gunta waxay ku leedahay xarig, xarigaasoo dabadeed daboolka u baxsan markaa dabadeed iyada iyo xaruubkeeda lagu aaburaa labaduba waa caw iradkooduna uu qara weyn yahay... ballaaran yahay la naqshadeeyay qurux loo yeelay halkaa la iska dhigay oo guriga... dhanna ay ku jirti alaabadaasi. Tan kalena hooyooyinka waxay ku ritaan dharka khafiifka ah isagana jilacsan oo ay isleeyihiin hadaad sanduuqa ku rida wuu cunayaa. Wuu gubayaasoo cawdaasaa qabow oo dabadeed isagana halkaasay ku ritaanoo wuu ka weyu yahay. Dabadeed isaguna cawdaa weeye, labaduna waxay nooga yimaadeen dhulka Carabta labaduba waxay ka sameeysan yihii caw anigu sida aan u aqaana sidaa weeye.

Axmed Nuur

Fiqi Buraalow adigaa alaabtaas aad iyo aad waxaad ugu tahay waaya arag ku ah ama aqoon dheraad ah u leh guri ugaada iska ahoo Aw Daahir waxaan moodaa in aad waxaakaa kaga horeeyso bal guri magaalaha ayaa waxyaalaha laga helaa guryihiina waa laga helaa Gunnad iyo Qufad labadaa erey sidaa Daahir inoogu macneeyay maxaad ku dari lahay?

Fiqi Buraale

Horta middaa Aw Daahir yiri yaan la qabaa anigu gunnadna dhawaaqaa kala duwane waxaa la yiraahdaa Gunnad-gunnad iyo Qufad bay kala yihii. Marka sida Aw Daahir sheegaye yare waxaa ka duwan ee Badda Cad inuu qaarkeeda inooga soo baxay laakin waxay ka soo mukanee meesha la yiraahdo Beyrax xeebtaasay saa u soo mareen, meeriskooda la meeriyay iyaga labadooda isla naftigooda way kala duwan yihino meeriskaas qufadda caw weeye laakin gunnadda yaraha way ka duwan tahay oo waxaad mooda u yaraha ka (...) oo gunnadaan aad arkaysaa waxa loo sida dhiilaha u dibadda loo qaato, oo haruub weyn bog leedahay oo sidii dhiishii ay u sameeysan tahay. Waa gunnadda oo haruubkeedu Gobor buu leeyahay midabka unbaa kala duwan mooyee tolliinka la tolay sida dhiishii aad xoolaha ku maaleeysay bay gunnadaasu leedahay. Qufadduna waxaa weeye sidaa Aw Daahir u sheegay waa sidii haan weyn tahay ka af weyn oo haanta Dhooni lahaada ah inta ay la egtahay yay ka ballaaran tahay, markaasay agagaarkeeda ka sii ballaaran yahay tasoo loola dan leeyahay alaabtan lagu guraayo ee la gelinayo haweento ay gashanaysaan yeeyay cirriku noqonin... Markaas waxaana sameeyay haween ee muxuu ahaa shaxan waana farshaxanka calaashaan haddii

Alla idmahayo way ku ballaaratay dhulka hakin dabadeedna sidaasay xeebta ugu soo wareegtay oo xeebahay ka soo gudbeen ama dibadda ka yimaadeen, laakiin anigu waxaan markii hore moodaayay in ay Seylac iyo nooga timid anigu moodaya. Laakin waa wax uu badahaas magaaloooyinkeed. Xeebaha in ay ka yimaadeen miyiga markaa u soo baxay.

Axmed Nuur

Caliyoo adigu maxaad ku dari lahayd labadan eray midna gunnadda iyo qufadda sidaa loo micneeyay wax kaloo adigu oranaysaa ma jiraan sida ay tilmaameen odyaashu.

Cali Muddiir

Horta bahalaahaas anigu baadiya kuma aqaan magacdaan ku aqaanaa haddana Saraha iyo reer Xamarka ee asalka ahaay guryahooda way furan yihiin sariita sanjibraariga ah iyo alaabtaas-geedka kuusha iyo carfoonka lagu rito iyo geedaha kan ma ku ahaa waxa lagu rita oo dhan ee xagga sijibaarigaay nooga yimaadeen ee dadka reer Xamarka ah oo idil gurigooda way wada tuuran yihiin laakin af Soomaaligaa een hadda aad ku sheegeyso kuma aqaan badiyana kumaba aqaan, laakin in magaalada loogu isticmali mid yaro kuusha lagu shubloo waxyaalo sharax.sharax ah lagu sameeyo iyo mid kaleeto kala nooc ah midna barafurenka lagu rito waxa catarka ah lagu rito ee labaduba ay leeyihiin caw laga sameeyo sidooyin derbiga lagu suru iyo sariiraha sanjibraariga ahba maxay nooga yimaadaan xaggaa sanjibaar, laakin magacood ma aqaan.

Axmed Nuur

Aan u wareego Dhegaweyne oo Dhegaweynow maxaad ku dari lahayd ee qalab reer magaalaha maxaad ka garaneysaa ee wax ku dareerysaa.

Dhegaweyne

Anigu labadaasu magacood waan aqaan oo Qofad iyo Gunnad waan aqaan in ay qufaduna weel tahay gunnaduna weel tahay waan aqaan Gunnadu waa taas sida kibista u sameeysanin odyaashuba sheegeenow surka dhiilaha kaloo fiiqan weliba dhakada u sarreeysu ku leh. Xariga Sheekh Daahir sheegayna waa isaga gudubsanyahay waa taa udgoonka iyo alaabta iyo waxaa lagu ritaa keena waa taa dharka lagu ritaa. Sameeyaska meesha laga soo sameeyayna odyaasha iiga cilmi badanoo laakin labaadaa magac in ay leeyihiin waxna lagu gurto laguna isticmaala miyi iyo magaalaba waan ku niqiin.

Axmed Nuur

Waa sida loo sheegay oo marka hore magaalay ka tagtay oo miyigay aad ugu faaftay waxyaalaha aad u kaalmeeya weeye dadkaa guri magaalaha guri miyiga aad u kalmeeya weeye maxaa jira dheh caw bay ka sameeysan tahay oo ma jabeeyso aad iyo aad bey reer miyiga ugu dhaqmaan alaabta jabeeysaan waaba lagu ritaa. Taas waan isku waafaqsan nahay ee waxaan u wareegey waa ereyga la yiraahda Caymad. Caymad bal ereyga la yiraahdo ee muxuu yahay oo saasaa loogu dhaqmaa oo see yahay oo waxaa lagu sameeyay, bal caymad waan maqaly laakin bal caymad waxaan ka horeeysiinaya Daahir Afqarshe: Daahirow bal caymadda maxaad oranlahay.

Aw Daahir	Caymad waa tii adigu marka hore noo sheegtay oo ay tahay...
Axmed Nuur	Caymadda maalin dhoweedna waa ka hadalnaanba moodaayay laakiin ma aqaan say iigu soo noqotay. Caymad waxa weeye ninka tumaalka ah ee birta tuma geedkiis dheer oo alaabta ku guro oo waxaa alaabta yaryarka ah oo dhan oo ay ka kala dhuni lahay ee u caymis buu u yaqaan caymad, oo marmar waxay leedahay qoray bay afka ku leedahay qorigaasu xarig buu saa ugu jiljilaa oo saa ugu guraa oo waxaa la yiraahaa kale dubadeedna waa la yiraahaa gufadna way yiraahdaan caymadna way yiraahdaan. Marka bal waxaan u gudbahayaa inu isaguna ninkaasaa nimankaa la shaqaysan jiray ee Fiqi Buraale: Fiqi Buraalow bal adigu maxaad oran lahayd caymad?
Fiqi Buraale	Horta waxba la yiri: Hadalow midba si ku yiri hawraarey mid si ku garay, caymid hora ma aqaan ee geedka aad sheegaysa laakiin waxaan u maleeynayaa haddaan tilmaamo sidaad aad u tilmaantay in uu yahay geedka Qalqale la yiraahdaa waa Qalqale weeye waxaa u dhexeeya. Laba qori buu leeyahay hora, afafka loo kala warana waa leeyahay qalqalaa la yiraahdaa qalqalahas marka buufinka laga tago asiga waa lala socdaalaa oo waa lala socdaa oo wax walba waa lagu shubtaa, marku halka kuu yaallo sida xashintii oo kale yaa wax walba loogu gurtaa marka anigu magaciisa waxaan u aqaana Qalqale-qalqale. Caymadaan aad sheegeysidna anigu waxaan u aqaana Caymad marka la yiraahdo: "Caynkee buu u ekaa? Caynkee bay ahayeen?" Caymaddaasu waa waxay midab ahaan baa u aqaanaa alooshaan marka la tilmaamayo laakin isaga waxaan u aqaana Qolqole.
Axmed Nuur	Qolqollaha aniguna waan kugu raacayaa waa kow. Laakin geedkan oo caymadda la yiraaho waxa weeye nimankaan birta tuma ayaa hora geedkaan iska leh, ma wada faasana waxaa ku raacay nin kale oo waa ninka doonyaha sameeya wuxuu ku ritaa soofafa wuxuu ku ritaa geedka la yiraaho Salhiraha, wuxuu ku ritaa masaamiiraha yaryaroo ka dhumahaye alaabtaas bay caymisayoo sidaas awgeed buu wuxuu u baxshay caymad wuu soo gaabiyaye wuxuu yiri caymin bay ahaydoo caymad buu ka dhigay marka caymadna way yiraahaan kow... waa laba qalqalena way yiraahdaan saddaxdaa ereyba anigu waan u maqley. Bal Daahir Afqarshana aan ku noqdo xusuustiisa waa xususanayaa mar hadduu ku noqdo... tumaalka iyo ninkii doonyaha samayn jiray macallin doonyaadka ahaa.
Aw Daahir	Waxa weeye sidaa hora loo sheegay caymadda annagu afkeenna uma naqaanee waxaanu u naqaanaa sida Fiqi Buraale sheegay Qalqale. Qalqalaha iyo haddee waxa markaa la isu wada geynahayaba ee la rarahayana xashin baa lagu ridaa markaasuu dabadeed awrku ku ritaa ninka intasoo bir ah sitay oo qaarna iska cayrin yahay, cuddaddii wax lagu qaraacay yahay waa kan awrka intuu ka diday, wixii oo dhan dabadeed awrkii ka jabay birihiina ka daateen ee dabadeedna wax uu

ku guuracdo sii waayay. Nin waxaaso bir ah siday oo dadka kale oo dhan waxaa uu sito ku manaaafacaadaayey awriisii jabay. Wuxuu ku gowracdo wax uu u waayay. Markaa dabadeed birta wuu tumaa waan ka mindi la'yahay, waa tii la yiri. Waxaa dabadeed... qalqale ku qaato marka uu rara hayna xashu ku qaato waxaa uu wadarna la yiri ratigii cuddada siday, marka waxa dhan la isu wada geeyo bir macal buufimadii macal birtii weyno ee dhulka lagu... cuddada tan ee birta lagu garaacaye ee birta la hoos dhigayo ayaa marka dambe qaadato baawarka (power). Furkaas waa kan cuddada lagu raraa yaa la oranaya ma aragtay garba beelka iyo waxyaalahaaas buu ugu baqanayaa oo rati laxaad leh oo aad loo reeryeyay ayuu ku raraa. Markaa dabadeed haddaad adii aad caymad u taqaaniin ma xuma oo waa tan la yiraahaa reerkiisa saasaay waxaan ugu dheceenoo waa gudbay ama col baa helay maxba kama cayman. Haddii loo bixiyay bahasha ay wax ku ritaan alaabti nabadgelyada horta macnihii way u egtahay laakin xogga yaga ayaanaan kelmedda ku aqoonin haddase macnihii waa noo dhacay.

Axmed Nuur

Caymadada ku qaado oo alaabtaa ay u caymanayso oo yaryar baan macdaysa in ay tahay waxaan ku wareejinayaa Cali Mudiir, Cali Mudiirna nimankaas aad buu u yaqaanaa bal Caliyow adigu maxay kula tahay?

Cali Mudiir

Anigu bahashaas waan arkay laakin magaceeda ma aqaan laakin xashin waan aqaana. Xashinta waan aqaanaa alaabta lagu gurto mararka qaarkoodna badarkaaba lagu shubtaa. Laakin bahalka aad sheegeeyisid ee maqaarka ah ee weyne ee tumalka alaabtiis uu ku rita waan aqaanaa laakin su'aal baa iigu dhimanoo bahasha cuddadda la yiraahdaa ma dubbaha iyo midka wax lagu guraaca iyo midka hoose midkeed u taqanaan?

Aw Daahir

Taa dhulka taalla weeye tan lagu garaacana dubbe marka la isku wada darana haahoo (...). Caddadaa oo dhan awrka saa lagu raraa waa bir oo dhan.

Axmed Nuur

Dhegaweeynaan ku wareejin haya, Dhegaweeynow bal caymadda iyo qalqalaha iyo xashiinka iyo intaa oo is yara dhow oo isu muuna adigu maxaad tiri?

Dhegaweyne

Horta waxa weeye horta sheey isku mid ah in laba siyaalood loogu kala yaqaan midba magac ka suurtoowda, tilmaantaan qaataay anigu Qalqale ayaan u aqaan. Qalqalahuna waa inaga hakiyaye Soomaalidu weligeed ayey isticmaali jirtay oo laba makhsuna waa yahay waana isku yaal. Raggii hore sahaydu markuu meel dheer qabanayo iyo alaabtiisa iyo hilibka kumbuska ah iyo farduhu sintu kaga kala ridii jiray: qalqalaa la yiraahaa. Waan labadaa qoloo saan baa isugu taal ama waa lo' ama waa geel saantaas, faraska gadaashiisaa la saaraa. Ninkan birta tumana waa leeyahay oo waa isku mid qalqalahaasu isna labdaa qol weeyoo birtu ku kala sitaa. Sidaa Daahir sheegay, marka uu

ka buuxiyo birta ee uu guurayo xashin buu isugu geeyaa saasuu u rartaa bahalka marka anigu qalqalahaasaan u aqaanaa ee uu ku magac dheeryahay.

Axmed Nuur

Horta waan kugu soo socdaaye waxaa waaye ninka la yiraaho Cali Mudiir in uu soo jeediyay oo yiraahay cuddadda ma waxaa la yiraahaa taa... mise taa alaabta wax lagu shubo ayaa la yiraahdaa horta cuddaddu waxa weeye wixii tumaalku wax ku qabsado ama ninka doonyaha sameeya wax ku qabsado oo dhan waa wada Cuddad magac guud Cuddad bay ka wada yihin hase wada ahaadeene waxay noqonayaan soofaha. Soofaha oo noocyoo u kala baxa waxay kalooy noqonayaan; dubbaha oo dhowr nooc u kala baxa (dubbihii yaraa dubbihii weeynaa) waxaa kaleete oo jira kan hoosta lagu dhufto waxay yiraahaan Naali. Tumaalkuba wuxuu yiri: Haddii wax badan Naali ku afuufo waa shubaa dabka uu ku afuufo... jaliidadna noocaas way u isticmaalaan bir yar oo intaan la'eg oo yar oo geel guulala ah buu soo fujinayaa marka dhulka saa ugu dhex taagayaa markaasuu. Jaliidadna waa dhahnaa oo bir saa u ballaran weeye intatan la'eg, markaasu qori weyn soo qaadayaa ee qorigaas ayuu ka dhex taagayaa markasuu dubbe afkiis dhacdhe-dhacdhe caynkaas ayuu ugu garaacayaa markaas jaliiladaas weeye oo ma aqaan xoog iyo wixii uu ugu baxshay, ma garan karo waxay yiraahdaan ee anigu wax badan baan nimakaas la shaqeeyay, waabaan u buufin jirey marka wuxuu u yaqaanaa Cuddad wuxuu u yaqaanaa oo kale Caymad marmar qaarkood war caymadaas meesha ka guro bay ku yiraahaan. War ii keen caymadda. Caymisadii weeye markaas marka waa caymisadii. Anigu meesha lagaga dhagmayo ma arage ninkaanaa wata ninka birta tuma iyo ninka doonida lagama waayo labadooda waxaa jira alaab yar yar oo ay ku shaqeeyaan baa jira oo yaryaro soofaha iyo geedkaan xurbinka iyo wax noocaasoo kaleeta ah. Sidaa dareed Daahir Afqarshe ayaa garanayee bal Daahirow maxaad oran lahayd?

Aw Daahir

Waxaan oran lahaa geedka la yiraahdo qalqalaha.